

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного землеробства
Семена Антонця**

*25 листопада 2025 року
м. Полтава*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)
Громадська спілка «Полтавське товариство
сільського господарства»**

Кафедра захист рослин

**VII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»,
присвячена 90-річчю з дня народження
засновника національної моделі органічного
землеробства Семена Антонця**

25 листопада 2025 року

м. Полтава

ЗМІСТ

Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.	МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОСТАТЕЙ МАСШТАБУ С. С. АНТОНЦЯ	10
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА		14
Писаренко В. М., Піщаленко М. А., Логвиненко В. В.	ОПТИМІЗАЦІЯ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА	14
Павленко А. М., Самородов В. М.	СЕМЕН АНТОНЕЦЬ (1935-2022) У КНИЖКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ: З ФОНДУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОУНБ ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО	19
Шиян О. О., Кузьменко Н. В.	ЕКОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ ВИСТАВКИ «СОВІСТЬ ЗЕМЛІ» (ДО 90-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ СЕМЕНА АНТОНЦЯ)	24
Вергунов В. А.	ІНОЗЕМНИЙ ЧЛЕН НААН Ф.Т. МОРГУН (1924-2008), ЩО ЗДІЙСНИВ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНИЙ ТРАНСФЕР ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ АГРАРНІЙ НАУЦІ	28
Кириленко І. Г.	ЖИВ І ТВОРИВ, ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС	35
Опара Н. М.	ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В ЖИТТІ СЕМЕНА АНТОНЦЯ	39
Шарий Г. І.	СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ	43
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ І КАРАНТИН РОСЛИН ТА ЇХ РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ		46
Гуска А. І., Бродська В. Д., Коваленко Н. П.	БІЛА ГНІЛЬ ХРИЗАНТЕМИ (<i>SCLEROTINIA SCLEROTIORUM</i>): ОСОБЛИВОСТІ ПАТОГЕНЕЗУ ТА СТРАТЕГІЯ КОМПЛЕКСНОГО ЗАХИСТУ	46
Коваленко Н. П., Окунська М. О.	БІОЛОГІЯ, ШКОДОЧИННІСТЬ ТА ІНТЕГРОВАНІ МЕТОДИ ЗАХИСТУ РІПЧАСТОЇ ЦИБУЛІ ВІД ЦИБУЛЕВОЇ МУХИ (<i>DELIA ANTIQUA</i> MG.)	49
Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д., Реута О. О.	БІОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЧОРНОЇ ПЛЯМИСТОСТІ (<i>MARSSONINA ROSAE</i> (LIB.) DIET.) ТРОЯНД	51
Михайлик М. О., Поспелова Г. Д., Коваленко Н. П.	АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ РІПАКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ХВОРОБ КУЛЬТУРИ	54

Мусієнко Н. О., Поспелова Г. Д.	КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ЗАХИСТУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР ВІД ФУЗАРІОЗНИХ В'ЯНЕНЬ	56
Пелих В. Ю., Муха Б. Г., Яресько А. О.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ФУНГІЦИДУ ПРЕВІКУР ЕНЕРДЖІ ПРОТИ ХВОРОБ ОГІРКА ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ	59
Сіренко В. О., Голуб О. Р. Лавріненко І.Г. Лісовий В.М.	ХВОРОБИ КАЧАНІВ КУКУРУДЗИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОШКОДЖЕННЯМИ КУКУРУДЗЯНИМ СТЕБЛОВИМ МЕТЕЛИКОМ І БАВОВНИКОВОЮ СОВКОЮ	61
Чамара Р. С., Коваленко Н. П.	САМШИТОВА ВОГНІВКА У ЗМІШАНИХ НАСАДЖЕННЯХ: РИЗИКИ ТА АДАПТАЦІЯ	65
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО РОСЛИННИЦТВА І ЗЕМЛЕРОБСТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ		68
Vasko O. A., Tyshchuk D. V., Hlushchenko L. A.	SPECIES COMPOSITION OF PATHOGENIC FUNGI AND SUSCEPTIBILITY OF MEDICINAL PLANTS	68
Баган А. В., Гордієнко Д. А.	ПІДБІР СОРТИМЕНТУ ДЕКОРАТИВНИХ КУЛЬТУР ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ МАЛОГО САДУ	72
Баган А. В., Дмитришина О. В.	ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ ТА ВИРОЩУВАННЯ РОСЛИН ПРИ ОЗЕЛЕНЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ БУДІВЕЛЬ В УМОВАХ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА	74
Баган А. В., Маслівець О. В.	ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ	76
Баган А. В., Мусієнко Н. О.	ВИРОЩУВАННЯ КІНОА (<i>CHENOPodium QUINOA L.</i>) ЯК ПЕРСПЕКТИВНОЇ НІШЕВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	80
Баган А. В., Мусієнко Н. О.	ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЧІА (<i>SALVIA HISPANICA L.</i>) В УКРАЇНІ	82
Баган А. В., Рощепа Д. О.	МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ У СЕЛЕКЦІЇ ТРОЯНД	84
Бараболя О. В., Храпач А. О.	ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ: ПОКРОКОВИЙ ПОСІБНИК	86
Барат М. Ю., Баган А. В.	ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО	92
Барат Ю. М., Дудка Є. О.	ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЖИМОЛОСТІ (<i>Lonicera caerulea L.</i>) У ПРОМИСЛОВОМУ САДІВНИЦТВІ	94
Білявська Л. Г., Буцький О. С., Білявський Ю. В.	ВРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ОПТИМАЛЬНОЇ НОРМИ ВІСІВУ НАСІННЯ В УМОВАХ ПОСУХИ ТА СТРЕСУ	96

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ

Баган А. В., Маслівець О. В.

Полтавський державний аграрний університет

Вирощування озимого ріпаку в умовах Лісостепу має особливе значення з огляду на сприятливий агрокліматичний потенціал цього регіону, який забезпечує м'які зими, достатнє зволоження та родючі ґрунти. Але водночас потребує чіткої агротехнології через ризики загибелі рослин у зимовий період, високі вимоги до строків сівби та поживного елементів. За правильного дотримання технологічних заходів ця культура може забезпечувати високі та стабільні врожаї олійної сировини, що має економічне значення в агровиробництві. Наприклад, насіння озимого ріпаку містить 48-52 % олії, що дозволяє мати високопродуктивну сировину для харчової, технічної та біоенергетичної переробки.

Умови вирощування в зоні Лісостепу характеризуються достатнім, але нерівномірним зволоженням, помірно континентальним кліматом з відносно теплою осінню та ранньою весною, що створює оптимальні передумови для розвитку озимих культур. Проте, в останні роки спостерігається нестабільність опадів та підвищений ризик заморозків і дефіциту вологи в посівному шарі ґрунту.

Культура озимого ріпаку має підвищені вимоги до ґрунтів: вона найкраще розвивається на добре дренованих, родючих, структурно-хороших ґрунтах із реакцією близькою до нейтральної (рН 6,0-7,5). У Лісостепу переважають чорноземи та дерново-підзолисті ґрунти, які за умови доброї агротехніки надають високий потенціал для культури, але при цьому вимагають серйозного уваги до глибокого обробітку, вирівнювання поверхні, збереження вологи та контролю кислотності. Наприклад, на кислих ґрунтах ефективним заходом є вапнування, що сприяє зниженню кислотності й підвищенню врожаю на 19-39 % [1-2].

Підготовка ґрунту під озимий ріпак в умовах Лісостепу має стратегічне значення. Початок обробітку, зазвичай, зумовлений попередником: якщо до ріпаку були зернові, трави чи співпадає з паром, тоді після збирання попередника проводиться луцення стерні або дискування, потім – оранка з передплужником на глибину 22-25 см з коткуванням і боронуванням.

У технології може застосовуватись й мінімальний обробіток, наприклад, дискування або комбінований агрегат без глибокої оранки, якщо передумови (структура, вологість, попередник) дозволяють [3].

Важливо забезпечити рівномірне вирівнювання поверхні поля, дрібногрудкувату структуру, оптимальне ущільнення посівного ложа і мінімізацію ущільнень, щоб забезпечити дружні сходи та міцну розетку перед

зимівлю. Попередник для ріпаку має бути вибраний ретельно: бажаними є зернові колосові, зернобобові або багаторічні трави; nereкомендовані – культури родини капустяних, через ризик накопичення спеціалізованих шкідників і хвороб.

Сівозміна відіграє вирішальну роль у системі вирощування озимого ріпаку. У виробничій практиці рекомендується повертати ріпак на те саме поле не раніше, ніж через 4–5 років, щоб не створювати сприятливих умов для патогенів і шкідників, характерних для цієї культури [1, 4].

Оптимальними попередниками є озима пшениця, горох, кукурудза на силос, трави; слід уникати розміщення після капустяних, гірчиці, інших олійних ріпакоподібних культур. Правильне сівозмінне чергування сприяє кращому розвитку кореневої системи, зменшує хворобливість, покращує структуру ґрунту і покращує ступінь реалізації потенціалу культури.

Вибір сортів і гібридів озимого ріпаку в умовах Лісостепу має бути обґрунтований з точки зору їх зимостійкості, стійкості до витягування стебла, інтенсивного росту в осінній період, а також стійкості до хвороб і шкідників. Формування розетки перед входом у зиму, а також достатня густина стояння рослин з критеріями 30-50 рослин на м² та кореневою шийкою діаметром >8 мм забезпечують добру перезимівлю. Слід враховувати, що надто загущені посіви призводять до витягування центрального стебла, слабшої гілкуватості та підвищеної вразливості до морозів та витягування.

Удобрення озимого ріпаку є базовим агрозаходом, який безпосередньо впливає на продуктивність і якість врожаю. Інтенсивне живлення, зокрема фосфорно-калійне вже при підготовці ґрунту, а також азотні підживлення навесні, система мікроелементів (бор, марганець, молібден, цинк) є необхідними. За недостатнього внесення калію або сірки знижується зимостійкість, зменшується маса тисячі насінин, погіршується засвоєння води й елементів. Наприклад, бор підвищує стійкість до морозів, збільшує кількість стручків і насіння в стручку; його дефіцит призводить до хлорозу листя і зниження врожайності. Азотні туки восени слід застосовувати обережно: внесення великих доз азоту у пізній осінній період стимулює надмірне наростання листя, що знижує зимостійкість [5].

Таким чином, правильно розроблена система удобрення, що враховує агрохімічний стан ґрунту, попередника, очікуваний рівень врожайності, забезпечує максимальне використання потенціалу рослин.

Окремої уваги заслуговує захист озимого ріпаку від бур'янів, хвороб і шкідників. Посіви ріпаку схильні до ураження грибковими хворобами (зокрема склеротиніозом, фомозом, альтернаріозом), гнилями кореневої шийки та провідної тканини, а також до ураження шкідниками – стебловими та кореневими мухами, трипсами, капустяною совкою. У технології обов'язковими є гербіциди, фунгіциди та інсектициди, внесені в строки, рекомендовані виробниками. У зоні Лісостепу, де можливі весняні перепади температур,

важливим фактором є якісне загартування рослин восени: оптимальною умовою є 8-12 листків перед зимою, товста коренева шийка, мінімальна висота стебла [4].

Захист рослин від вилягання й хвороб також значною мірою залежить від правильного живлення (особливо калієм, сіркою) і норм густоти стояння.

Захист рослин від вилягання й хвороб також значною мірою залежить від правильного живлення (особливо калієм, сіркою) і норм густоти стояння. Затягування зі збиранням призводить до осипання насіння, підвищених втрат, зменшення якості продукції. Важливо також забезпечити чистоту насіння від домішок, врахувати, що ріпак має тенденцію до швидкого відсіювання. Після збирання необхідно оперативнo очистити та підготувати насіння до зберігання, враховуючи його олійність та підвищену сприйнятливність до окиснення.

Недоліками технології вирощування озимого ріпаку в Лісостепу є висока залежність від строків сівби та вмісту вологи в ґрунті перед сівбою – пізній або надто ранній посів можуть суттєво знизити врожайність. Наприклад, пізня сівба призводить до слабкого розвитку розетки, зменшення кореневої шийки й підвищеного ризику вимерзання. Додатковим недоліком є підвищена вимогливість до живлення і захисту рослин: витрати на мінеральні добрива, гербіциди, фунгіциди, інсектициди можуть бути значними. Крім того, культура має тривалий термін вегетації, що створює конкуренцію за полем з наступними культурами в сівозміні та може знижувати гнучкість сільськогосподарського циклу. Стресові умови – весняні заморозки, нестача вологи, пізні відлиги також лишають певний ризик втрат, незважаючи на агротехнічні заходи.

Перспективи вирощування озимого ріпаку в умовах Лісостепу досить позитивні за умови впровадження сучасних інтенсивних технологій, адаптованих до мінливого клімату. З огляду на зростаючий світовий попит на олійну сировину, в тому числі для біодизеля, та на можливості географічного розширення площ, культура має потенціал стати одним із провідних у сівозміні аграрного підприємства. Зокрема, застосування селекційно-інтенсивних гібридів із підвищеною зимостійкістю, інтегрованих систем удобрення і захисту, точного землеробства (GPS-технології, датчики вологості, дрони) надає можливість знизити ризики та витрати, підвищити ресурсоефективність і екологічну стійкість.

Важливим також є вдосконалення сівозміни – включення ріпаку як попередника для зернових, що забезпечує покращення структури ґрунту, розрив шкідливих циклів, підвищення родючості. При цьому слід враховувати можливість негативних наслідків монокультури та вимогу чергування. У перспективі інтеграція біологічних засобів захисту, покращення систем внесення мікроелементів, розвиток сортів із меншою потребою у пестицидах можуть ще більше підвищити економічну привабливість культури [1].

Таким чином, вирощування озимого ріпаку в умовах Лісостепу за умови дотримання агротехнічних вимог дає реальну можливість отримання високих врожаїв олійної культури, однак це потребує ретельного планування, контролю

строків сівби, забезпечення поживного режиму, захисту рослин і ефективного збирання. Збалансований підхід дозволяє перетворити потенціал регіону на економічний результат, залишаючи водночас відкритою задачу адаптації до змін клімату і екологічних викликів.

Бібліографія:

1. Вимоги до вирощування озимого ріпаку. *FarmVi*. URL: <https://surl.li/newmcn>
2. Озимий ріпак: особливості вирощування та живлення - рекомендації від МАКОШ. *Makosh*. URL: <https://makosh-group.com.ua/blog/ozymyj-ripak-osoblyvosti-vyroshhuvannya-ta-zhyvlennya.2>
3. Технологія вирощування озимого ріпаку: посів - *AgrariyFort*. *AgrariyFort*. URL: <https://agrariyfort.com.ua/tekhnolohiia-vyroshchuvannya-ozymoho-ripaku-posiv/.3>
4. Хаблак С. Сівба озимого ріпаку: підготовка площі, вибір насіння, норми висіву. *Superagronom.com*. URL: <https://superagronom.com/blog/912-tehnologiya-viroschuvannya-ozimogo-ripaku-pidgotovka-ta-sivba.4>
5. Циліорик О., Іжболдін О. Особливості вирощування озимого ріпаку за інтенсивною технологією. *Агрономія сьогодні*. URL: <https://agronomy.com.ua/statti/ozymi-kultury/598-osoblyvosti-vyroshchuvannya-ozymoho-ripaku-za-intensyvnoiu-tekhnoloiiieu.html.5>

ВИРОЩУВАННЯ КІНОА (*CHENOPodium QUINOA L.*) ЯК ПЕРСПЕКТИВНОЇ НІШЕВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Баган А. В., Мусієнко Н. О.

Полтавський державний аграрний університет

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору України актуальним є пошук нових культур, здатних забезпечити продовольчу безпеку, високу харчову цінність і прибутковість за умов зміни клімату.

Однією з таких культур є кіноа (*Chenopodium quinoa L.*) – давня зернова рослина родини амарантових, яку впродовж тисячоліть вирощували в Андських регіонах Південної Америки. Сьогодні кіноа здобула популярність у всьому світі як «суперфуд» завдяки своєму високому вмісту білка, мінералів, амінокислот та відсутності глютену. Для українських аграріїв ця культура становить значний інтерес як потенційний об'єкт нішевого вирощування з високою ринковою цінністю.

Кіноа – однорічна трав'яниста рослина висотою від 0,5 до 2 м, з розгалуженим стеблом та великим різноманіттям кольорів суцвіть – від жовтих до темно-червоних. Рослина має добре розвинену кореневу систему, що забезпечує їй стійкість до посухи. Насіння дрібне, кругле, покрите сапонінами, які захищають його від шкідників і птахів, але потребують видалення після збирання.

Культура належить до рослин короткого дня, тому найкраще розвивається за тривалості світлового дня 12-14 годин. Оптимальна температура для росту